

Socialiter

Vrienden van het Gymnasium Haganum

Nummer 40
juni 2023

Inhoud

Van de praeses	4
In memoriam Erik Bierman (Marcel den Hollander)	5
Wat is er tegen een elite? (Theo van Loon)	9
Het Albertz-manuscript (Ineke Smit)	17
Herinneringen aan mijn gymnasiumtijd (Frouke Seben)	19
Wel of niet vaccineren? (Henny van der Meer)	22
Klokkenspel (Jan van Weeren)	26
Concertetiquette (Emma van Gijn)	27
Dushi Korsau (Betty Gosschalk-Davidson)	30
Creatieve uitlaatklep (Maaïke Wieringa en Frans van Hilten)	31
De leerlingenbibliotheek (Winfried Temme)	36
De mortui	37
Reacties op de bestuursfoto	38
Uitslag zoekplaatje Socialiter nr. 39	39
Zoekplaatje Socialiter nr. 40	40
Colofon	41

Van de praeses

Stein van Trommel (e.e. 2020)

Het is weer zomer! Een perfect moment om het Socialiter blad open te slaan en in het zonnetje alle interessante artikelen en rubrieken te lezen. De redactie heeft weer veel stukjes binnengekregen dus ik zal er een paar opnoemen.

We beginnen met een necrologie over oud-rector (1976 - 1993) en erelid van Socialiter Erik Bierman die recent is overleden, geschreven door Marcel den Hollander (oudleraar Duits). In het artikel wordt ingegaan op de impact van Erik Bierman op het Haganum. Erik Bierman was als leerling op het Haganum een klasgenoot van mijn oma, Tineke van Kesteren (e.e. 1953). Mijn oma is helaas ook recent overleden. In het vorige nummer heb ik een interview gehouden met mijn oma en mijn vader om ervaringen als leerlingen door drie generaties heen op het Haganum te vergelijken. Ik ben blij dat ik een interview met haar heb kunnen houden over een school die generaties lang mijn familie met elkaar verbindt.

In “Wat is er tegen de elite” schrijft Theo van Loon (e.e. 1968) een stuk over zijn leven als letterendocent en geeft hij antwoord op de vraag wat het is om tot een elite te behoren en voor die groep te doceren.

In “Het Albertz-Manuscript” schrijft Ineke Smit (e.e. 1968) over Hans Albertz (oud-docent Klassieke Talen) en deelt zij haar ervaringen tijdens zijn lessen Grieks.

In “Creatieve uitlaatklep op een cognitieve school: het Haganum en schrijverschap” stellen Maaïke Wieringa (e.e. 1994) en Frans van Hilten (e.e. 1992) vragen aan elkaar over het schrijverschap en hoe het Haganum hun schrijven heeft beïnvloed. Beiden hebben zij boeken geschreven waarin het Haganum voorkomt.

De uitslag van het zoekplaatje uit nummer 39 is bekend en wederom hebben wij een nieuw zoekplaatje voor u klaargelegd, een foto met bekende en onbekende klasgenoten, waarvoor we uw hulp vragen om de ontbrekende namen in te sturen. Mocht u (voor een gedeelte) weten wie de personen op de foto zijn, stuur dan snel een mailtje naar redactie@socialiter.com!

In memoriam Erik Bierman rector van 1976 tot 1993

Marcel den Hollander (oud-docent Duits) Foto's: Marc Dubois (oud-docent biologie)

Erik Bierman, geboren op 3 december 1933 in Amersfoort en overleden op 26 november 2022 in Den Haag, wás het Gymnasium Haganum, zonder enige overdrijving. Op de rouwkaart bij zijn overlijden staat een typisch muurtegeltje van het Haganum afgebeeld.

Erik schreef zelf ooit in Socialiter dat hij – nadat het gezin Bierman in 1940 naar Den Haag was verhuisd – ‘elke dag met de tram, lijn 3 en lijn 7, naar school ging. Hierbij passeerde ik dagelijks het gebouw van het Eerste Stedelijk Gymnasium aan de Laan van Meerdervoort, wat mijn interesse in wat achter die poort lag opriep.’ Een ervaring die veel Haganummers zullen herkennen! En over 1946: ‘Vervolgens werd ik aangemeld op het

Stedelijk Gymnasium, de school waar ik goede verhalen over had gehoord.’

Na zijn Haganumtijd ging hij scheikunde studeren om vervolgens te kiezen voor een loopbaan in het onderwijs. Hij begon als leraar scheikunde in Bussum, stapte over naar een school in Vlaardingén en keerde terug op het Haganum, als rector. Hierover schreef hij: ‘Het verbaast me dat ik vele jaren later na een spontane sollicitatie uitverkoren werd om het gymnasium als rector te mogen leiden. De eerste niet-classicus en de eerste niet gepromoveerde rector.’

Mijn eigen eerste ontmoeting met Erik was een sollicitatiegesprek. Het vond plaats in

februari 1984, in de rectoriskamer, de ruimte waar nu de administratie van de school in gehuisvest is. Ongetwijfeld lag er een teckel in een hondenmand, want tussen privé en werk bestonden voor Erik geen erg scherpe grenzen. Ik herinner me nog de naam van de teckel Boudewijn.

De school telde destijds ongeveer 360 leerlingen, maar groeide in de jaren daarna snel. Erik kende 'zijn' leerlingen. Hij wist wie wie was en sprak hen persoonlijk toe bij de diploma-uitreiking. Hij bleef ook lesgeven. Ik herinner me dat hij elk jaar scheikunde aan een vierde klas gaf.

Hoewel hij op sommige foto's een erg serieuze gezichtsuitdrukking heeft, hield hij wel van

een geintje. De foto waarop hij tijdens een vossenjacht in bad in de etalage van een badkamerspecialist zat, werd bijzonder populair onder verzamelaars van Haganum-hebbedingetjes.

Erik wás het Haganum. Hij ging mee op Romereis. Bij zijn bezoek aan de introductieweken werd hij bijna altijd vergezeld door Lous, die voor die gelegenheid voor elke leerling een cakeje had gebakken.

Hij danste met haar op schoolfeestjes, waarover zoon Geert tijdens de uitvaartplechtigheid zei dat hij zich zelden zo gegeneerd had als leerling. Hij organiseerde aan het begin van het schooljaar een rectorborrel. Zijn kinderen

mochten (of moesten?) daarbij bedienen.

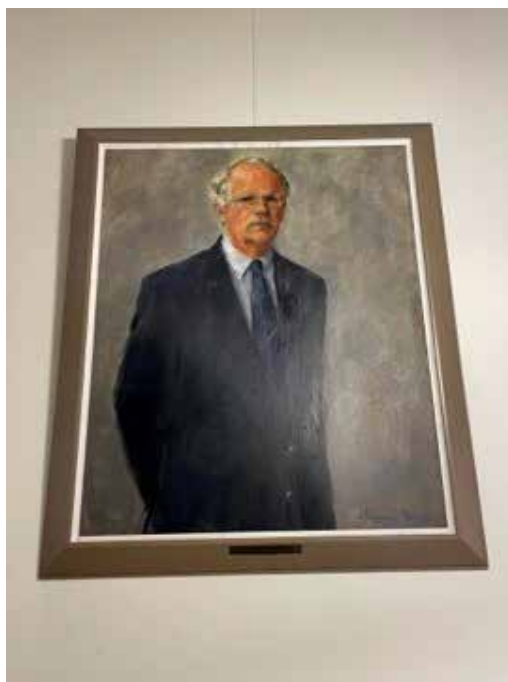
Naast het Haganum had hij nog een andere hobby: trams en treinen. Voor zijn afscheid was dan ook een historische HTM-tram geregeld waarmee Erik, zijn familie en het personeel een ritje door de stad maakten. Hij wist er alles van.

In Frankrijk kochten zijn vrouw en hij een spoorwegwachtershuisje. Omdat ze erg gastvrije mensen waren, ben ik er ook eens met mijn gezin op bezoek geweest. Het huisje stond zó dicht aan de spoorlijn dat een passerende trein mijn toen vijfjarige dochtertje de stuipen op het lijf joeg. Erik kon er hartelijk –

en verbaasd – om lachen.

Na zijn pensionering bleef Erik bij het Haganum betrokken. Zo hield hij als bestuurslid de ledenadministratie van Socialiter bij en verscheen hij bij elke gelegenheid die zich maar voordeed. De school liet hem niet los. Een goede vriend zei tijdens de uitvaartplechtigheid dat het Haganum zijn gespreksonderwerpen bleef domineren, ook toen zijn geheugen hem in de steek begon te laten.

Ik hoop van harte dat elke Haganummer van nu, in de komende tijd even bij zijn schilderij stilstaat om hem eer te bewijzen. Erik Bierman – mister Haganum – heeft het verdiend.

Wat is er tegen een elite?

Theo van Loon, e.e. 1968

Graag ga ik in op de uitnodiging van de redactie van Socialiter om een artikel voor dit blad te schrijven. Herinneringen van een oudleerling zijn altijd goed, stond er, maar je mocht ook iets schrijven dat buiten dit kader valt. Ik zal hieronder over mijn leven als een letterendocent schrijven (universitair docent moderne Nederlandse letterkunde aan de VU), maar dat verhaal toespitsen op de vraag wat het is om tot een elite te behoren en voor die groep te doceren. Want hoe je het ook wendt of keert, het Haganum was en is een eliteschool. Dat is geen schande, want verspreiding van kennis is een aloud adagium van sociaaldemocraten. Ik ben partijlid van de PvdA, terwijl ik in mijn Haganum-tijd toch een keurig VVD-jongetje was. Maar ik raakte na mijn eindexamen verdwaald in Minerva, het bolwerk van het Leidse studentencorps. Ik ben me lam geschrokken. Zeker, er liepen nette mannen rond, maar die waren in de minderheid. De rest bestond uit traditionele corpsballen. Mijn jaarclub, Idee Fixe geheten, naar het hondje in Asterix en Obelix en gevormd in 1968, bestaat nog steeds, en ik ben er actief lid van. Maar we hebben onze secretaris en bloc verboden om in te gaan op het verzoek van het bestuur van het Leidse studentencorps om hun onze email-adressen te verstrekken. Met Minerva willen we niets meer te maken hebben.

Na het behalen van mijn eindexamen bètha ging ik Nederlands studeren. Ik ben nog steeds trots op mijn keuze voor de bètha-rich-

ting, terwijl ik toch veel beter in talen was. Mijn leven lang heb ik de bètha-manier van denken gekoesterd. Dat gaf me een aparte plaats bij de docenten Nederlands aan de VU. Dat heeft ook met mijn studie te maken. De studie Nederlands in Leiden interesseerde me maar matig. Ik was veel meer bezig met mijn werk als studentenvertegenwoordiger bij de plaatselijke letterenfaculteit. Maar ik ontdekte dat er zich in de literatuurwetenschap een richting aan het ontwikkelen was die een exact en controleerbaar tekstonderzoek voorstond. De tekst werd daar als een autonoom product beschouwd, los van de schrijver. Diens bedoelingen, als die al bekend waren, werden maar als één interpretatie onderkend, maar niet als richtinggevend bij het tekstonderzoek. Voor wie dat wèl deed beging volgens W.K. Wimsatt en M.C. Beardsley de 'intentional fallacy'. De genoemde Amerikaanse onderzoekers, respectievelijk een hoogleraar aan de Yale University en een kunstfilosoof, waren voor mannen van de beweging van de New Critics, die al in de jaren vijftig de grondslagen van de autonomistische beweging hebben gelegd. Dit gaf aanleiding tot een gedenkwaardige botsing bij mijn afsluitend tentamen moderne letterkunde bij prof. H.A. Gomperts die voor zijn aanstelling aan de Leidse universiteit literaire kritieken in Het Parool schreef. Goed geschreven en erudiet, maar wetenschappelijk weinig diepgravend. Bij dit tentamen stelde hij het bekende prozagedicht Awater van Martinus Nijhoff aan de orde dat in de ik-vorm geschre-

ven is. “Meneer van Loon, wie is die ik?” Ik antwoordde, in overeenstemming met de ideeën van de New Critics: “Dat is het personage dat in die tekst handelend optreedt.” Meneer van Loon, ik stel een concrete vraag en ik verwacht van U een concreet antwoord. Wie is die ik?” “Het spijt me, maar ik kan geen ander antwoord formuleren.” “Meneer van Loon, laat U zich toch geen oor aannaaien door de mensen die pretenderen theoretisch verantwoord met teksten om te gaan. Als een dichter de ikvorm gebruikt, is die ik gewoon de dichter.” “Meneer Gomperts, dezer dagen had ik een poëzie-bloemlezing in handen waarin van U een gedicht was opgenomen met de titel ‘De moeder’, en daarin beschrijft U in de ikvorm de gedachten en gevoelens toen ik zwanger was en later mijn baby de borst gaf. U brengt me in interpretatie-problemen.” “Maar daar stond het duidelijk bij”, was het nijldige antwoord. Hoezo duidelijk, bedacht ik later. De auteur vereenzelvt zich zo duidelijk met de moeder, dat hij verdwijnt en de vrouw haar gevoelens laat uiten. Maar het was voor mij duidelijk, bij Gomperts moest ik niet afstuderen. Maar waar wèl? Dat was niet gemakkelijk. In die jaren waren aan de UvA Jens Ihwe en Teun van Dijk heel spectaculair bezig met ‘discourse analysis’, wat een algemeen tekstonderzoek inhield dat uitging van de toenmalige ontwikkelingen in de taalkunde. Daar ging een grote ambitie van uit waarbij van de studenten een wetenschappelijke carrière verwacht werd. In Leiden waren mijn studieresultaten maar matig, dus was studeren aan de UvA voor mij te hoog gegrepen. Ik ging met diverse docenten letterkunde praten. Tot hen had ik door mijn

werk voor de Leidse letterenfaculteit betrekkelijk gemakkelijk toegang. Maar ze lieten zich maar moeilijk brengen tot waardeoordelen over hun collega’s. Toch kwam het instituut voor Algemene Literatuurwetenschap aan de Utrechtse universiteit er uit. Daar heb ik gelukkige jaren doorgebracht. En daar ging ik ècht studeren. Mijn cijferniveau ging van een gemiddelde van 6 naar dat van 9 tot 10, met tot gevolg bij het afstuderen een cum laude. Ik had voor de theoretische richting gekozen, die van de filosofie van de literatuurwetenschap. Die stond tegenover de comparatieve richting die in de westerse culturen de ontwikkelingen in een bepaald tijdperk met elkaar vergeleek. Met die achtergrond viel ik van de hemel in de hel bij twee moeizame jaren als leraar aan middelbare scholen. In de hogere jaren ging dat nog wel, maar de grote groepen kinderen in de brugklas kon ik absoluut niet aan, studiebol die ik was en enig kind van gescheiden ouders. Ik had de elementaire sociale vaardigheid niet die je moet hebben om goed te reageren op een groep van dertig kinderen. Even er tussen door: van discourse analysis is na het jaar 2000 in de literatuurwetenschap nooit meer gehoord.

Gelukkig kwam de verlossing van een aanstelling bij de VU. Maar ik moest wel uitkijken met de gereformeerde grondslag van die universiteit. Daar zat ik dan, voor de sollicitatiecommissie. Zo’n gesprek begint altijd met ditjes en datjes. Je besnuffelt elkaar. Maar toen kwam het. De leidster van het gesprek, mevr. prof. dr. M.H. Schenkeveld, nam het woord en zei: “Meneer van Loon. U solliciteert naar

een aanstelling bij een bijzondere universiteit. We willen graag weten wat U daarvan denkt.” Nu wordt het serieus, dacht ik, maar ik kon naar waarheid antwoorden dat ik protestants ben opgevoed. Mijn ouders waren al vroeg gescheiden, maar ik kon mijn vader, een orthodox protestant, geen groter plezier doen dan samen op zondag ter kerke te gaan. Toen ik nog een kind was gingen we naar een bevindelijke dominee. Ik zat er maar stil bij. Ik liet de preek waar ik maar weinig van begreep maar over me heen gaan. Maar later kwamen we bij Willem van der Zee van de Sorgvlietkerk, de scriba (secretaris) van de Raad van Kerken, een intelligent man van wie ik veel heb geleerd. Dit was mijn antwoord, maar ik liet daarop volgen: “Nederlands Hervormd dus, niet gereformeerd.” Dit had ik ook in mijn sollicitatiebrief geschreven, maar ik wilde dit per se benadrukken. Vraag mij niet om het gereformeerde zondenbegrip uit te dragen. Ik zie nog mijn vingertje omhoog gaan toen ik dit zei, wel bewust van het risico dat ik daarmee liep. Maar ik zag de gezichten alleen maar stralen. “Zo’n rechtlijnigheid, dat is een echte protestant. Die moeten we hebben.” Pas later begreep ik waarom ze zo blij met we waren. Heel wat van mijn collega’s waren getraumatiseerd in een gereformeerde opvoeding.

Denk niet dat de confrontatie met de studenten van meet af aan gladjes verliep. Mijn verwachtingspatroon was gevormd bij de hoog gemotiveerde studenten van het instituut voor Algemene Literatuurwetenschap in Utrecht. Als je daar geen Engelse, Franse en Duitse teksten kon lezen, literair en filosofisch, was je

daar niet op je plaats. Dat wist je van tevoren. De studenten Nederlands aan de VU werden bij de vakken moderne letterkunde uitermate gedegen opgeleid door docenten als Dick van Halsema voor de letterkunde van het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw en Ad Zuiderent voor de literatuur na de tweede wereldoorlog, maar voor een eigentijdse theoretische reflectie was er in hun colleges geen plaats. Daar hadden ze mij nu voor aangesteld. Ik kreeg in de studiegids de wat weidse kwalificatie van methodologie achter mijn naam, en voor de rest moest ik het maar uitzoeken. Dat ging niet zonder horten en stoten, maar ik leerde me in mijn beginjaren naar de situatie te schikken. Voor het eerste jaar werden me werkcolleges moderne poëzie toebedeeld en voor het tweede jaar dito verhalend proza. Voor de studierichting was een onderliggend probleem dat de leerstof en de colleges oudere letterkunde, met name middeleeuwen en 17e eeuw, wat methodologie betreft hoegenaamd niets te maken hadden met de leerstof van na de Tachtigers. Aan mij was de taak om een overkoepelende methodologie te ontwerpen. Daartoe heb ik voor proza en poëzie syllabi geschreven met een precies analyseschema dat gelijk was voor de twee tijdperken. Naast de theoretische stof stonden daarin bij poëzie zes gedichten uit de 17e eeuw en zes uit de 20e eeuw. Na twee inleidende colleges die ik gaf volgden zes werkcolleges door een medewerker oudere letterkunde en mijzelf voor de moderne gedichten. Die docent 17e eeuw had de betreffende gedichten uitgezocht en ik de zes moderne teksten. De studenten waren opgedeeld in zes groepen van twee of drie.

Aan hen was de taak om werkstukken te produceren volgens het stramien van de syllabus en die werden in een werkcollege uitgedeeld

en besproken. Eén van de gebruikte moderne gedichten was van Herman Gorter.

*De golven en hun òver voorovervallen
met hun pralend zoo sierlijk zoo dwaas zoo vergeten boven alle
alle alle alle altijd willen wezen,
en hun zinken ineen, het heel niet meer willen wezen
maar diep onder andere, alle ze zinken vergaande
met hun doffe trouwe water-menschoogen,
onder elkander elk momplend, onder elkander elk staande,
allen omlaag en omlaag en niemand meer hooger –
donderend gaan ze omhoog naar de eenzame pralende hooge
wereldverlichtende lucht –
klotsende volle rotsende wiegelend gestreept donkerevlakkige water,

volgroen blankschuime, borstig, schuimuitgezogen
water, nog water, maar wordende licht, maar licht,
maar starende liefelijk eenzaam, het stille godswereldlijk licht
van den hemel – en hier het groenstreelig windliggend wègoogend
neederig gras – naar de boomen achterwaarts boogend,
van de stille, grove aarde.*

Herman Gorter, De school der poëzie , I – sensitieve verzen, 1890
Gebruikte uitgave: Herman Gorter, Verzamelde lyriek tot 1905,
Athenaeum – Polak & van Gennep, Amsterdam 1978

Een belangrijk onderdeel van een analyse volgens mijn syllabus was een grammaticale ontleding van de zinnen in de tekst. Samen met de woordbetekenissen vormde die ontleding een vaste, controleerbare bodem onder de analyse. Een analyse is beter naarmate die meer

in overeenstemming is met controleerbare gegevens. Naast deze gegevens van taalkundige aard zijn er de vele kontekstuele gegevens en verwijzingen van niet-taalkundige aard die later in het analyseschema hun plaats hadden. In deze formuleringen zitten veel verborgen

implicaties. Cruciaal is de comparatief in ‘Een analyse is beter ...’. Het analyseschema leidt niet tot één onwrikbaar juiste interpretatie. Er wordt alleen maar gezegd waarom één van twee (of meer) analyses de beste is en dat volgens de hedendaagse criteria. Het is mogelijk dat er in de taalkunde weer een storm opsteekt als die van de transformeel generatieve grammatica van Noam Chomsky, maar ook die heeft bij concrete teksten niet tot andere inzichten geleid. In de kennis van de context van literaire teksten kan zoiets wél optreden. Mijn leidinggevende Dick van Halsema heeft aangetoond dat veel van de Tachtigers klassiek geschoold waren en hij heeft veel verborgen citaten in hun teksten aangetoond. Een monument van eruditie is de vuistdikke (766 pagina’s) studie *Als een meeuw op de golven; Albert Verwey en zijn tijd van Madelon de Keizer, Amsterdam (Prometheus) 2017*. In het Woord van dank, achterin het boek, zijn Margaretha Schenkeveld en Dick van Halsema prominent genoemd. In privégesprekken zullen zij veel aan dit boek hebben bijgedragen. Laat het duidelijk zijn: ik heb niet de opgetelde eruditie van de docenten letterkunde. Bij de taalkundige analyse van de gedichten wordt alleen de basisstructuur van de teksten blootgelegd. Om het met een vergelijking aan te geven: van het paleis op de Dam zou ik alleen de constructie kunnen aangeven en de getalsmatige proporties, en niet de classicistische achtergrond van die proporties en de ornamenten van dat gebouw. Hoe dat gefinancierd werd en hoe Jacob van Campen aan de opdracht is gekomen om dat te ontwerpen zijn vanzelfsprekend respectabele

onderwerpen van studie, daar twijfel ik niet aan. Maar laat een visueel gerichte analyse niet verdrongen worden door dit soort studies, dat is mijn punt.

Al met al sta ik dus nog steeds vierkant achter het belang van de grammaticale structuur van literaire teksten. Daarmee wordt hun fundamentele tekststructuur aangegeven. Bij het geciteerde gedicht van Gorter vormen de tot het uiterste uitgerekte zinsconstructies, tezamen met al die nevenschikkend gekoppelde elementen, de basis van de structuur. In een analyse moet die onderkend worden. In een interpretatie zou ik een vergelijking durven maken met de kleurspatten in het impressionisme. Maar dit is alleen maar gebabbel, totdat is aangetoond dat Gorter die schilderijen ooit heeft gezien. Maar het is ook mogelijk dat hij onafhankelijk tot vergelijkbare bouwprincipes is gekomen, maar dan in taal. Interpreteren is voor mij een post-analytische bezigheid. Een wetenschapper dient zo veel mogelijk (let op de restrictie) van de structurele en contextuele gegevens te benoemen waarop zijn of haar interpretatie berust. Voor een breder publiek toegankelijke publicaties kunnen ertoe bijdragen dat het werk in de cultuur in leven blijft.

Geloof maar dat ik in mijn VU-jaren herhaaldelijk over dit soort zaken heb gediscussieerd. Een studente met wie ik het anders best kon vinden had zich in haar werkstuk bij de zinsontleding ervan afgemaakt door niets anders te schrijven dan dat Gorter de grammatica aan zijn laars gelapt heeft. Ik zei dat de zinnen tot het uiterste zijn uitgerekt, maar wél aan de

grammaticale regels voldeden. Bij de volgende bijeenkomst deelde ik mijn eigen zinsontledingen uit. “Dit demotiveert me”, kreeg ik van de studente te horen. Ik zei dat ik als docent de keuze had uit twee mogelijkheden, of ik beroep me op mijn status als docent of ik bewijs mijn gelijk met kritiseerbare argumenten. Let op het woord kritiseerbaar. Dat je als docent juiste argumenten moet gebruiken spreekt vanzelf, en dat zei ik dus niet over mijn eigen analyse. Daar had de studente niet van terug. Fundamenteler was een discussie over het begrip woordbetekenis die ik heb gehad met een docent oudere letterkunde. Bij de te analyseren teksten was een lofzang van Constantijn Huygens op het toendertijd nieuwe paleis op de dam. Die woorden stonden letterlijk in de tekst. Bij de woordbetekenissen heeft die docent een cultuurhistorisch betoog over dat bouwwerk geschreven. “Dat zijn geen woordbetekenissen”, zei ik. Woordbetekenissen zijn op te zoeken in een woordenboek, en iets als jij hebt geschreven vind je daar niet. Ik zeg niet dat wat je zegt fout is, integendeel, maar jouw uiteenzetting hoort bij tekst en context, en dat is een ander deel van de analyse. Als we dat zouden willen kunnen we nog vandaag over de Dam naar het paleis lopen en daar een foto van maken. Dat kan bij het woord ‘paleis’ niet. Dat woord hoort bij het grammaticale skelet van deze tekst, en dat skelet is bij de woordbetekenissen aan de orde. Pijnlijker werd deze kwestie toen bleek dat mijn collega, een eminent cultuurhistoricus, niet of nauwelijks een zin kon ontleden. Hij vroeg de studenten alleen maar om aan te geven waar de zinnen in ‘zijn’ teksten begonnen en waar ze eindigden.

Dat moest bij mij wel anders. Ach, panta rhei. Bij een goede analyse leer je een gedicht tot op het bot kennen. Vergelijk het met het zwoegen van een pianist op bv. een sonate van Beethoven. Een liefdevolle precisie noemde ik dat. En didactisch heeft zo’n analyse dat die objectief te beoordelen is. ‘Objectief scorebaar’ noemen didactici dat. Je bent als student niet afhankelijk van de luimen van je docent.

Een dieper probleem diende zich aan. Het niveau van de studenten daalde de laatste jaren waarneembaar. Dit was geen leraarskamer-gellets. Ik weet niet meer precies in welk jaar, maar het moet in de jaren tien zijn gebeurd dat ik het op me nam om het traditionele openingscollege voor de aankomende eerstejaars te verzorgen. Ik koos als onderwerp ‘De paarden van Rutger Kopland.’ Die dieren zijn bij veel van zijn gedichten het onderwerp. Daarbij bracht ik o.a. de dubbele begaafdheid van Kopland ter sprake. Dit is een pseudoniem. Zijn echte naam was Rutger (Rudy) van den Hoofdakker. Onder die naam was hij hoogleeraar biologische psychiatrie aan de Groningse universiteit. Daar besprak hij bv. onbegrijpelijke aanvallen van woede waar geen enkele psychotherapie tegen hielp. Dat is logisch, zei Van den Hoofdakker na onderzoek van de betreffende patiënt. “De suiker-huishouding van deze man is niet in orde. Dat veroorzaakt woedeaanvallen waarop geen enkele psychotherapie vat heeft.”

Ik sta nog steeds achter dit verhaal over Rutger Kopland, maar ik hoorde op de gang naast mijn collegezaal een mannelijke student smalend het woord ‘poëzie-analyse’ uitroepen.

Dat moet mijn gehoor ook gehoord hebben. Ik mag hopen dat ze dat woord voldoende gerelativeerd hebben. Maar het blijft een levensgroot probleem dat het maar weinigen gegeven is de grammaticale structuur van het gedicht van Gorter te doorgronden. Dit geldt voor zoveel onderwerpen die bij een traditionele opleiding Nederlandse taal- en letterkunde aan de orde komen.

Laat de veeleisende, werkelijk academische studieonderdelen niet weg-genivelleerd worden, niet bij Nederlands en niet bij alle andere studies. Een culturele kaalslag is voor mij een schrikbeeld. Topprestaties als de genoemde Verwey-studie van Madelon de Keizer moeten mogelijk zijn en ook toegankelijk blijven. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld het fundamentele onderzoek van de firma ASML waarbij computerchips niet meer met electronen, maar met de veel kleinere fotonen worden gemaakt, waardoor chips met een veel grotere precisie mogelijk worden. Dit onderzoek brengt meer op dan de Verweystudie, maar de taalgerichte acribie daarvan is meer dan bruikbaar in alle branches waarbij taal centraal staat. Ik heb een notaris kunnen wijzen op grammaticale fouten in de formulering van koopcontracten.

We kunnen een achteruitgang van de kwaliteit van studenten als een natuurramp over ons heen laten gaan, maar we kunnen daar ook wat aan proberen te doen. Hierbij komt het Haganum, vanouds een eliteschool, in het vizier. Ik zeg NIET populistisch dat zo'n school geen bestaansrecht heeft. Wèl dat zo'n school ingebed moet zijn in een veranderd onderwijssysteem, te beginnen met de school

zelf. Maar eerst de studenten Nederlands. Het is gezien het huidige leerprogramma op de middelbare scholen heel wel mogelijk dat de gedichten die mijn collega's oudere letterkunde en ikzelf de eerstejaars voorlegden de eerste poëzie was die ze ooit gelezen hebben. In het eerste college poëzieanalyse bewees ik een lippendienst aan een speelse benadering, maar al gauw moest ik mijn syllabus met een behoorlijk rigide analysesysteem aan de orde stellen. Dat kon ik niet zomaar veranderen, omdat mijn collega's daar hun fiat aan hadden gegeven. De vraag is: hoe verhogen we de kwaliteit van de aankomende studenten? Het antwoord kan zijn: door de selectie te verscherpen. Maar dat kan je vergeten. Onder minister Van Kemenade is dat in de jaren zeventig bij de middenschool geprobeerd. Na het basisonderwijs bleven daarbij de leerlingen langer bijeen om zo langer de tijd te hebben voor de selectie. In principe kan je op die manier beter een toplaag uitselecteren, maar het hele idee van een middenschool is mislukt. Voor de kwaliteit van de studenten is het eveneens desastreus dat in de pers breed wordt uitgemeten hoeveel studenten zich bij de verschillende opleidingen hebben aangemeld en hoeveel er zijn afgestudeerd. Hoe meer hoe beter. Ontkom dan maar eens aan de verleiding om je normen te verlagen. Ik heb het bij Nederlands aan de VU niet meegemaakt dat er echt met de criteria werd geroemd, maar de studiebegeleidster was er enorm bedreven in om voor een student extra herkansingsmogelijkheden te creëren. Zo kwam toch iedereen die dat wilde toch aan een doctoralexamen en bleven we het goed doen

in de metingen.

Het eerste wat veranderd kan worden is een eliteschool als het Haganum zelf. Het besloten karakter van de school kan verzacht worden door een verzaamd programma maatschappijleer en alfa-informatica, maar misschien zijn deze suggesties al eerder bedacht. Je kunt ook aan maatschappelijke stages denken, maar die zijn er niet veel waar gymnasiasten op hun plaats zijn. Je kunt aan bibliotheken denken, en vooral aan de balies, waar de medewerkers in direkt contact komen met het publiek. Maar iets anders kan ik niet bedenken. Laat ze niet op bouwplaatsen bakstenen sjouwen. Dan worden ze gegarandeerd door de arbeiders weggejouwd. Als je altijd met minachting bent behandeld laat dat wonden na die niet met een paar idealistische ingrepen weggehaald kunnen worden. Goed werk doet minister Robbert Burggraaf met zijn aandacht voor het VMBO. Het buitenland is jaloers op zo'n praktisch ingestelde opleiding die gericht is op het werk in bijvoorbeeld de bouwvak of op de simpele, maar noodzakelijke werkzaamheden in ziekenhuizen. Maatschappelijke waardering en een betere salariëring zijn de maatregelen waarmee een fundamentele maatschappelijke nivellering bereikt kan worden. Die kan best snel gaan. Een tijd lang was ik heel somber over de integratie van minderheden. Kijk rond op de VU en je ziet veel studentes met hoofddoeken. Ze zeggen vaak: "We voelen de religieuze basis van deze universiteit. Daarom voelen we ons hier thuis." Ze moesten eens weten hoe groot de geloofsafval op de VU is.

Draai je om en je weet niet meer wie er iets zegt, een volbloed Nederlandse studente of een jonge vrouw van Islamitische huize; zo goed en accentloos is hun Nederlands. Maar, bedacht ik, hoe goed ze in ons land ook geïntegreerd zijn, de laatste hindernis zullen ze waarschijnlijk niet kunnen nemen, te weten aangenomen te worden bij een sollicitatie. Stel, zo'n vrouw heeft rechten gestudeerd. Ik zag de man al voor me die het sollicitatiegesprek voerde. Grote kans dat hij iemand van zijn clientèle voor zich zag die op zoek was naar een advocaat, m/v. Die cliënt zou denken: "Moet zo'n meisje mijn zaak verdedigen?", en de sollicitante zou worden afgewezen. Met dit verhaal kwam ik aan bij een recente reünie van het Haganum. "Theo", kreeg ik als antwoord, "ik heb mijn hele carrière bij de rechterlijke macht gewerkt. Ik kan je tientallen namen noemen van vrouwen die, dat kan je al uit hun namen opmaken, van Islamitische huize zijn en als advocaat uitstekend functioneren." Er is dus nog hoop. Dat vrouwen met die achtergrond het opvallend beter doen dan mannen is overigens het overdenken waard. Dat geldt ook voor het feit dat het medische veld de laatste jaren sterk vervrouwelijkt is, tot de functie van chirurg aan toe. "Wij willen mannen!" heb ik een vrouwelijke arts in een Haarlems ziekenhuis horen uitroepen met een stem waarmee ze duidelijk maakte dat ze een grap maakte. Ondoordringbaar is de Nederlandse elite dus niet. Daaraan kan en moet het Haganum nog meer bijdragen dan nu gebeurt.

Het Albertz-manuscript

Ineke Smit, e.e. 1968

Met ontroering las ik het bericht van het overlijden van Hans Albertz, van zijn komst in september 1963 tot ons eindexamen in 1968, een baken van wetenschap, gezag, eruditie en humor voor onze klas.

Het heeft even geduurd voor het zo ver was. Bij zijn komst als nieuwe leraar Grieks trof hij ons derdeklassers, na een jaar van slecht onderwijs, in een schokkende staat van onkunde aan. Hij begon met een straffe inhaalactie, met als doel rond Kerstmis het hele eerste jaar Grieks in drie maanden doorgewerkt te hebben. Dat was dus heeel veel saaie zinnnetjes als huiswerk

en heeel veel schriftelijke overhoringen. Het maakte hem niet geliefd, en er was veel zowel lijdelijk als expliciet verzet. Van de onnavolgbare humor van Albertz bleek nog niets; integendeel, wij leerden zijn woede vrezen.

Een crisis werd bereikt toen Albrecht de Jonge

Klas 6-alpha in 1968. Hans Albertz op de voorste rij, zittend uiterst rechts; de auteur daarnaast.

(rij bij de deur, derde bank van voren) een kritische opmerking over het regime maakte, er subiet werd uitgestuurd, maar onkarakteristiek antwoordde: 'Ik ga niet', en bleef zitten. Dit was aanleiding tot een woede-uitbarsting van tot dan toe ongekende omvang. Gelukkig kwam het niet tot fysiek geweld, maar ik herinner mij wel gesmijt met boeken en stoelen; Albertz was geheel buiten zichzelf.

Het was duidelijk dat er iets moest gebeuren. Wie van ons iets meldde bij wie, wie van de

schoolleiding vervolgens praatte met onze leraar Grieks, ik weet het niet, maar de volgende les begon met zijn excuses aan niet alleen Albrecht, maar ons allen. Vanaf dat moment, ergens in februari, was de lucht geklaard en vond Hans Albertz de rust zichzelf te laten zien. Met groot succes: hij werd onze favoriete leraar. Veeleisend, maar je kreeg er ook veel voor terug: naast een excellente opleiding Grieks ook een ironische, vaak uitgesproken sarcastische blik op de wereld, de school, en je eigen plaats in het geheel.

[Tegen Erwin Spits:] Wat moet dat toch vreselijk zijn voor je vader, een kolonel, gewend gehoorzaamd te worden door allerlei lieden met dure petten, terwijl zijn zoon hier met een kapsel waar de honden geen brood van lusten niets zit te doen.

[Bij een bijzonder domme vraag:] Verder terug dan het alfabet ga ik niet.

[Homerus. Uitleg van de aoristus gnomicus, als algemene waarheid]] 'Trapganzen kan men vangen door ze snel op te jagen'. Kijk, dat weet je nu, als je nog eens achter de linies in Syrie gedropt wordt kun je altijd trapganzen eten. Die kun je vangen door ze snel op te jagen.

[Praat onverstoorbaar door tegen de achtergrond van aannemerslawaaai] Hoezo herrie? Het is toch heel gewoon dat een school wordt verbouwd in eindexamentijd?

Gelukkig was ik heel goed in Grieks, zodat ik tijd had zijn uitspraken te noteren. Eind zesde klas was dit een dik schrift geworden vol onsterfelijke aforismen. Ik droeg het mee door talloze verhuizingen, maar ergens in de jaren '90 leende ik het zomaar uit. Hans Albertz is tot

in lengte van jaren op al onze klassenreünies geweest, maar dat schrift heb ik nooit meer teruggezien. Lieve lezer, heb jij het toevallig? Alles is vergeven, maar mag ik het terug? De redactie heeft mijn mailadres.

Enkele herinneringen aan mijn gymnasiumtijd

Frouke van Seben (e.e. 1950)

In 1943 kwam ik op onze toen nog Stedelijk Gymnasium geheten school, dus midden in de oorlog. Bert Snoeck heeft daar al uitvoerig over bericht (zie nr 38 van mei 1922, waarin ik veel herkende; leuk Bert!). Daarom beperk ik mij tot twee gebeurtenissen, die diepe indruk op mij hebben gemaakt.

Aangezien wij woonden in de Vogelwijk die tot Sperrgebied werd verklaard, waren wij begin 1943 verhuisd naar een zijstraat van de Bezuidenhoutseweg, die langs het Haagse Bos loopt. Later legden de Duitsers hierin een lanceerplaats van V2's aan. Vanaf dat moment leefden we vaak in angst, want het afschieten

van die raketten ging meestal mis. Als het geluid van die zeer lawaaierige lanceringen stopte konden wij alleen maar hopen en bidden, dat die monsters niet op de stad vielen, maar in zee (want we wilden natuurlijk ook niet dat ze in Engeland terechtkwamen). Niet veel later verschenen dan Engelse vliegtuigen om de lanceerplaats uit te schakelen. Helaas konden de piloten niet goed mikken en vielen de bommen her en der in de wijk, o.a. in onze straat. Toen de Engelsen besloten een en ander grootscheeps aan te pakken - gevolg het vergisbombardement op het Bezuidenhout van 3 maart 1945 - waren wij al lang gevlucht naar

1944 Nel Wolterbeek uit klas 2B 9danseres) en verder o.a. Mies Dubbeldam en Anton Pfeiffer

een ander deel van de stad, waar niemand wist van onze maandenlange angst. Ter illustratie: ik was op Russische balletles met mijn klasgenootje Nel Wolterbeek (zij komt ook voor in het verhaal van Bert; zie haar op de foto als danseres op het toneel) en als het luchtalarm afging danste iedereen vrolijk door (“o, dat stelt niets voor”), maar kromp ik in elkaar: bang dat ik misschien mijn ouders niet meer terug zou zien... Later werden er ook van andere plaatsen in de stad V2's gelanceerd, die veel schade aanrichtten.

Een andere herinnering is van vrolijker aard.

Toen de school het imposante pand aan de Laan van Meerdervoort moest verlaten verhuisden wij naar de Meisjes HBS, waar het frisse groen van de verf en de vele planten een verademing was na al het sombere bruin en grijs... Ik was ervan overtuigd dat onze cijfers omhoog zouden gaan en dat gebeurde ook! Niemand legde toen nog de link met de blij stemmende omgeving! Later op kantoor, waar alles ook uit gewoonte steeds grijs werd geschilderd, ben ik erin geslaagd veel grijs te laten vervangen door groen tot groot genoegen van de mensen die er dagelijks vertoefden.

Klas 4B in 1946 of '47. Vooraan gehurkt: Hans Smit, Coen Hilling Jaques Nienhuis, Theo van Gelder, Henk van Wagenveld, Kiki Versteegh, Maja van Es, Frits Boullonnois, Henri Mühl, ?, Jules Boutelje, Roel Wijsman. Tussenin: Truusje Schenk en Marijke Hovenkamp? Achteraan: Anderijntje Minnis, Lieke Bruning, Henny van der Linde, Marianne Veenstra, ?, Frouke van Seben, Ankie Bom, ?, Rosemarie Schoonenberg, Trix Vollebregt

Maar nu over de school zelf. Ik wist al vrij snel dat ik naar het gymnasium wilde (o.a. voor het Grieks en Latijn). Later koos ik zelfs de bètarichting, hoewel ik geen exacte knobbel heb, want ik vond dat je in de nieuwe tijd (1947...) toch niet om de exacte wetenschappen heen kon! Ik heb geen spijt gehad van de schoolkeuze: er waren uitstekende leraren en ik had een geweldig leuke klas, maar het was wel een heel strenge school. Ter illustratie: er werd eens een ijsfeest georganiseerd (dat was op zich al bijzonder), maar we moesten wel het eerste uur – met schaatsen en al – gewoon naar school! Het mocht niet té leuk worden... Ik denk niet dat iemand heeft opgelet dat ene uur. Ook de leraren waren behoorlijk streng en hoewel wij best een pittige klas waren, konden zij over het algemeen goed orde houden. Maar één leraar hadden Nel en ik toch vaak tuk: de leraar Grieks. Hij was gewend ieder

op de rij af een beurt te geven, zodat je kon uitrekenen welke zin jij zou krijgen om ter plekke te vertalen. Dat lukte echter niet altijd, want als iemand niet oplette kreeg hij of zij de beurt en dan klopte de volgorde niet meer. Dus bedachten Nel en ik, dat wij (ieder apart natuurlijk) zelf de aandacht moesten trekken vlak voor een zin een eindje verderop, die wij gauw hadden geprepareerd. Dat heeft altijd gewerkt! Hij was ook degene, die bij het lezen van Homerus vlak voor pikante stukjes zei: en toen gingen ze gezellig samen theedrinken en wij gaan verder bij regel x. Ik geloof niet dat iemand ooit heeft getracht te vertalen wat in de overgeslagen tekst stond; wij geloofden hem gewoon...

Ach, zo zijn er meer verhalen natuurlijk. De oorlog heeft uiteraard een groot stempel op mijn schooltijd gedrukt, maar ook toen werden er dankzij de Bond van Haagse

Gymnasiasten evenementen georganiseerd, zoals toneelstukjes Mede dankzij diverse acteertalenten waren die een groot succes. Na de oorlog was er natuurlijk meer mogelijk, maar nog wel mondjesmaat en op bescheiden schaal. Gaan de leerlingen nu in hun examenjaar naar Rome, Parijs of nog verder, wij hadden na de oorlog een werkweek in het Maarten Maartenshuis, maar genoten daar erg van. Al met al heb ik goede herinneringen aan het Haganum en ben ik zeer blij dat ik zulk uitstekend onderwijs heb gekregen en dierbare vriendschappen heb gesloten, waar ik mijn hele verdere leven plezier van heb gehad.

Wel of niet vaccineren?

door Henny van der Meer / Den Haag (oud-docent biologie)

Tijdens de coronacrisis zijn weer eens een paar oeroude tegenstellingen in de samenleving tot uiting gekomen. Tussen eigenbelang en solidariteit en tussen wetenschap en eigen mening. Je kunt jezelf laten vaccineren om niet ziek te worden maar ook om te voorkomen dat je een ander aansteekt, om een epidemie te voorkomen. Anderzijds kun je vertrouwen hebben in wetenschappelijke integriteit of juist halsstarrig geloven in het bestaan van satanisme en vampirisme bij de overheid. Kinderen van antivaxers zijn op school nauwelijks op andere gedachten te brengen, de thuis invloed moet niet worden onderschat. Dat betekent niet dat ik me er bij neerleg dat wetenschappelijke kennis soms wordt afgedaan als 'ook maar een mening'.

Diergedrag is over het algemeen gericht op een zo groot mogelijke individuele overlevingskans. Alleen in contact met soortgenoten (balts, broedzorg) worden persoonlijke risico's genomen. Biologen weten dat sociaallevende dieren moeten schipperen tussen gedrag om zelf te overleven en gedrag ten behoeve van het voortbestaan van de populatie waar ze toe behoren. Het dilemma om de groep te waarschuwen met gevaar voor eigen leven is dankzij populaire natuurdocumentaires op tv ook bij een groot publiek bekend. Al leidt de opofferingsgezindheid van de wandelende bommen onder de Zuid-Aziatische plofmieren (*Colobopsis explodens*) nogal eens tot een opgetrokken wenkbrauw.

Eusocialiteit

Tot de eusocialen worden de statenvormende insecten gerekend (termieten, bijen, mieren) die genetisch nagenoeg identiek zijn en in een kolonie bijeen blijven. Omdat ook bij ons de neiging van jongeren ontbreekt om de groep te verlaten, worden mensen eveneens tot de eusocialen gerekend. Aan die genetische

weigering van jongeren om zich te verspreiden dankt *Homo sapiens* haar overheersende rol onder de primaten (Wilson, 2013).

Millennia lang heeft saamhorigheid gedomineerd over individuele vrijheidsdrang. Schepende geesten hebben met hun creatieve vaardigheden hun gemeenschap opgestuwd in de vaart der volkeren. Totdat halverwege de vorige eeuw de omslag kwam. Het werd tijd om voor jezelf op te komen. Overheden hamerden op eigen initiatief en het individualisme verspreidde zich als een olievlek. Solidariteit en collectief verantwoordelijkheidsgevoel werden overschaduwed door keuzevrijheid en zelfredzaamheid.

Hyperindividualisme

In zijn roman *Vrijheid* geeft Jonathan Franzen een treffend voorbeeld van het amorele karakter van hyperindividualisme: "Als een of andere imbeciel aanstalten maakte hem op een tweebaansweg te passeren, dan gaf Einar net genoeg gas om hem voor te blijven, en minderde telkens net op tijd vaart om te voorkomen dat de imbeciel weer in kon voegen, een vermaak

dat hem des te meer plezier verschafte als er op de andere strook een truck in zicht kwam en de dreiging van een frontale botsing ontstond. Als een of andere idioot hem sneed of weigerde voorrang te geven, dan zette Einar de achtervolging op hem in en probeerde hem dan de berm in te rijden, zodat hij uit kon stappen en zijn vijand verrot kon schelden. (Het persoonlijkheidstype dat ontvankelijk is voor de droom van de onbeperkte vrijheid, vertoont bij het niet uitkomen van die droom doorgaans een even grote ontvankelijkheid voor woede en misantropie)”.

Op de digitale snelwegen van de sociale media steekt men elkaar met vergelijkbare inhaalmanoeuvres de loef af. Het is niet verwonderlijk dat hierbij het waarheidsgehalte ondergeschikt raakt aan individuele geldingsdrang. Hyper-individualisme is een bron voor leugen en bedrog. Je eigen mening is immers net zo waardevol als iemand anders' feiten.

Alternatieve realiteit

Wetenschappelijke onzekerheid biedt niet alleen ruimte voor toeval (Bustraan, 2022) maar ook voor waanideeën en alternatieve realiteiten. In het parallelle universum van de antivaxers is vaccineren niet alleen in strijd met Gods voorzienigheid maar ook met het onvervreembare recht op persoonlijke vrijheid. Want iedereen heeft recht om het oneens te zijn met ongeacht welke (onderwijzende / wetenschappelijke) autoriteit dan ook.

“Maar vaccinatie-sceptici zijn, als het om vaccinaties gaat, niet bereid om op de integriteit van de medische stand te vertrouwen. Ze

zijn niet bereid om de quasi-consensus in de medische wetenschap dat vaccins veilig en effectief zijn te accepteren. Ze verdenken ‘Big Pharma’ ervan vergif aan de man te brengen omwille van geldelijk gewin, dat er allerlei complotten zijn die de ‘echte waarheid’ over vaccinaties onder tafel houden en grijpen zich vast aan die enkele publicatie die hun standpunt mogelijk wel ondersteunt. Ze vertrouwen liever op hun eigen Internetonderzoek en weigeren te aanvaarden dat jarenlang epidemiologisch en medisch onderzoek meer gewicht in de schaal legt dan het ‘onderzoek’ van iemand die achter de keukentafel met het trefwoord ‘vaccinatieschade’ Google afstruint” (Pierik & Verweij, 2017).

In een alternatieve realiteit kunnen waarheden zonder erkende wetenschappelijke onderbouwing worden verkondigd om de werkelijkheid naar eigen inzicht zinvoller te maken. Complotdenkers lijken op creationisten: het heeft geen zin om ze op andere gedachten te brengen want hun waarheid bestaat in een andere, parallelle en vooral onbereikbare gedachtewereld. Een gedachtewereld waarin de wens de vader van de gedachte is, net zoals het geloof in een doelgerichte aantrekkingskracht (syntropie), het geheugen van water (homeopathie) of waarzeggerij (astrologie).

Dragers

De persoonlijke keus om jezelf (of je kinderen) niet te laten vaccineren is vergelijkbaar met de keus voor vrij wapenbezit (al is de argumentatie natuurlijk anders). In beide gevallen verhoog je het risico om, ongewild, een medemens om het leven te brengen. Jaren geleden gingen

er al geluiden op om vaccinatie in crèches verplicht te stellen. Net zoals de democraten in de VS al jaren pleitten voor maatregelen om het wapenbezit in te perken. Draggers van ziektekiemen en wapens veroorzaken niet automatisch altijd een infectie of een bloederige aanslag, maar de slachtoffers van een besmetting en wapengeweld hebben dat

wel altijd aan die dragers te danken, of liever, te wijten.

Helaas staan de dragers van een boodschap vaak met lege handen. Bommen dwingen meestal meer respect af dan wetenschappelijke kennis. Toch verdient onzekerheid geënt op feiten de voorkeur boven geloof in eigen kracht.

Bronnen

Gabriel van den Brink. *Ruw Ontwaken uit de Neoliberale Droom*. Prometheus, 2020

Willem Bustraan. *Wetenschap is meer dan een mening*. NVOX #1, 2022

Jonathan Franzen. *Vrijheid*. Prometheus, 2011

Pierik & Verweij 2017: <https://stukroodvlees.nl/ongemakkelijke-realiteit-antivaccinatie-beweging/>

Edward O. Wilson. *The Social Conquest of Earth*. Liveright Pub. Corporation, N.Y., 2012

Cees Zweistra. *Waarheidszoekers*. Kokboekencentrum Non-fictie, 2021

Henny van der Meer was verbonden aan de Universiteit van Leiden en docent aan het Gymnasium Haganum (1991-2008). Hij publiceert o.m. over evolutie (<https://www.vision-in-cichlids.com/index.htm>) en onder pseudoniem Kadishk Kastomega (<https://hetemergenteuniversum.nl/>)

Klokkenspel

Jan van Weeren (e.e. 1965)

In de jaren zestig was er geen ‘Week van de Lentekriebels’ op de lagere school. Ook in het middelbaar onderwijs bestond seksuele voorlichting uit iets dat noch seksueel was, noch voorlichtend. Biologieleraar Brederveld ging wel iets verder dan de bloemetjes en de bijtjes, maar wat we over paring, ei- en zaadcellen leerden, kon op alle zoogdieren slaan. Het ging over de fysiologie van de

voortplanting, fysieke verschillen tussen jongens en meisjes kwamen niet expliciet in beeld, en evenmin het onderscheid in hun wensen en behoeften. Over de geslachtsdaad en de eventuele gevolgen daarvan werd niet gerept, laat staan over alternatieve vormen van intiem contact.

Toch kroop het bloed waar het niet gaan kon. Lerares klassieke talen, mejuffrouw van ter

Toolen, door leerlingen kortweg 'To' genaamd, gaf bij het lezen van Homerus gekuiste standaardvertalingen van pikante wendingen. Als de naakte Odysseus in Boek 6 door balspelende meisjes rond prinses Nausikaä uit de slaap wordt gewekt en hij zijn geslachtsdelen met een tak bedekt alvorens hij zich aan de dames toont, dicteerde To dat hij 'een tak rond zijn onderlijf' wikkelde (vers 129). Of er werden hele versregels overgeslagen, bijvoorbeeld in Boek 8 van de Odyssee, vanaf vers 293: Δεῦρο, φίλη, λε' κτρονδε τραπίομεν εὐνηθε' ντες. Was het een manier om ophef en gegiechel te vermijden of een truc om ons tot vertalen aan te zetten? Ik denk het eerste. Dat we vervolgens zelf onze tanden in de tekst zetten was wellicht een niet onwenselijk neveneffect. We kwamen

er wel zo'n beetje achter wat er stond, maar zo welluidend als De Roy van Zuydewijn kregen we het niet vertaald: Kom, lief, laat ons in bed van de liefde genieten.

Dan was er ineens aanschouwelijk onderwijs. Bij gym waren de seksen strikt gescheiden. De meisjes kregen in hun zaal les van mevrouw Wüste, de jongens in de jongensgym van meneer Riem. Het kwam voor dat laatstgenoemde verstek moest laten gaan, wellicht om een treurige reden die ik hier niet zal vermelden. Dan moesten de jongens samen met de meisjes gymmen onder leiding van hun lerares. Bij die gelegenheid werd de handstand geoefend op de volgende wijze: een jongen gooide met een ferme zwaai zijn benen in de lucht, die dan

werden opgevangen door een team van meisjes. Lijf uitstrekken en zo een tijdje ondersteboven blijven staan.

Voor beide seksen was er de voorgeschreven gymkleding: een zwarte gymbroek met gele bies op zij, en bij de jongens een extra bies rond de pijpen. En die pijpen vielen wijd, heel wijd. Zo ook de pijpen van de jongensonderbroeken uit de tijd van voor Kevin Klein en Undiemeister. De handstand bood de meisjes zicht op iets levensechts, dat misschien in een biologieboek of encyclopedie hooguit als doorsnede te vinden was. Het gekir was niet van de lucht, en ook de gymjuf schaterde toen ze het in de gaten kreeg. Zo kwam er toch nog iets aan voorlichting via de achterdeur, of beter gezegd, via de broekspijp binnen.

Emma's ongevraagde opinie: concertetiquette

Emma van Gijn (e.e. 2020)

Tegen de tijd dat deze Socialiter op de mat valt is het alweer een tijdje geleden, maar voor mij was het afgelopen zondag dat ik naar de Matthäus Passion ging in het Concertgebouw. Alhoewel de muziek en dan met name de koorstukken echt prachtig waren - bij het horen van 'erkenne mich mein hüter', zou zelfs ik bijna geloven dat er meer tussen hemel en aarde was- viel het me wel op dat er een groot aantal proleten in de zaal zat, dat de concertetiquette helaas nog niet helemaal onder de knie had - mensen die vaker naar klassieke concerten gaan, kunnen zich hier vast in herkennen. Als iemand die zelf zowel graag naar concerten gaat, als er redelijk wat heeft gegeven in vergelijkbare concertzalen, voelde ik mij geroepen hier even een stukje over neer te pennen.

Ik zal beginnen met iets, wat zo ontzettend voor de hand liggend is, dat ik bang ben dat ik uw intelligentie hiermee beledig, maar ik ga het toch zeggen, want toch niet iedereen in de zaal leek dit helemaal begrepen te hebben: niet praten tijdens de uitvoering, ook niet heel zacht fluisteren (men lijkt te denken dat het dan wel acceptabel is). Die zalen zijn ontworpen om zo goed mogelijk geluid te geleiden - wat erg fijn is omdat de mensen achterin de muziek dan ook goed kunnen horen - maar betekent ook, dat ik op 5 rijen afstand precies kan horen wat de delinquent in het oor van diens buurman fluistert en ik luister liever naar Bach.

Dan nog iets ontzettend voor de hand liggends: zet in godsnaam uw telefoon uit, niet op vliegtuigstand, echt uit, want op vliegtuigstand gaan wekkers nog steeds af en u wilt echt, echt niet de persoon met de rinkelende mobiel zijn. Over telefoons gesproken: berg die op achter een rits, want u wilt niet weten hoe veel mensen die per ongeluk laten vallen en de echo die dat geeft, klinkt alsof er iemand van dichtbij een schot heeft gelost. Dit volgende geldt misschien vooral voor onze jongere lezers, maar toch: als u nou toch de onbedwingbare drang voelt beeldmateriaal te maken voor uw duizenden volgers die geen twee uur zonder een update kunnen, doe dat dan van te voren tijdens het stemmen, of tijdens het applaus. U denkt misschien dat u echt wel even tussendoor subtiel een filmpje of een foto kunt maken, maar geloof me, omdat die zaal zo donker is, lijkt het voor de mensen achter u alsof u een zaklamp recht in hun ogen schijnt om hun pupilreflex te testen.

Het volgende punt is misschien redelijk specifiek voor de Matthäus passion, omdat velen, waaronder ikzelf, dan een boekje met liedteksten en een vertaling hebben, maar dit geldt ook voor dikkere programmaboekjes bij andere concerten: sla de pagina niet om alsof u een epische thriller aan het lezen bent en nu moet weten wat er op de volgende bladzijde staat. Over het algemeen zijn die boekjes zo gemaakt dat de pagina's geruisloos omgeslagen

kunnen worden, maar u moet er ook wel een beetje uw best voor doen. Als iemand durft te beweren dat dat onmogelijk is, maak ik me ten eerste een beetje zorgen over diens hand-oog coördinatie, maar wil ik ze er ook vooral op wijzen dat de orkestleden ook constant blaadjes om moeten slaan, met nota bene een instrument in hun hand en dat zij dat ook stil kunnen doen. Mocht u toch weinig vertrouwen in uw eigen kunnen hebben, is het soms handig om de pagina niet op het meest voor de hand liggende moment om te slaan. Dat wil zeggen, sla het boekje iets vóór of iets na het moment om, dat de musici aan het einde van de pagina zijn, want anders slaat iedereen op hetzelfde moment om en niks verpest een gevoelige, zachte spanningsopbouw als 300 knisperende papiertjes die tegelijkertijd worden omgeslagen. Nou ja, behalve misschien hoesten dan.

Ondanks het feit dat het best storend is en het bijna bij elk concert gebeurt, vind ik dit misschien nog wel de minst erge overtreding, omdat er soms gewoon niks aan te doen is. Iedereen heeft wel eens een hoestaanval en soms is de timing daarvan nou eenmaal suboptimaal. Ik heb een keertje terwijl ik zelf op het podium stond zo'n suboptimaal getimed aanval gehad, waardoor ik ruim anderhalve pagina wel geluid, maar zeker geen muziek heb gemaakt. Desalniettemin zijn er momenten om wel te hoesten en om niet te hoesten. In tegenstelling tot niezen, is hoesten (vaak) nog wel in zekere mate uit te stellen, maar stel het dan uit naar het juiste moment.

Op een of andere manier lijken mensen te denken dat het moment tussen delen door is, als het orkest stil of heel zacht aan het spelen is. Dit is absoluut het aller-, aller-, allerslechtste moment om die hoest eruit te gooien, want dan breekt de hele spanningsboog (daarom moet men dus tussen delen door ook nooit applaudiseren). Hoe mensen het überhaupt in hun hoofd kunnen halen, dat hoesten tijdens stilte het minst opvallend is, vind ik sowieso erg wonderlijk. Als u het echt niet in kunt houden, kunt u dus het beste hoesten tijdens de grote bombastische stukken waarbij het hele orkest en vooral de blazers toch al luid zijn, dan hebben alleen de mensen die direct om u heen zitten er misschien last van, maar in ieder geval niet ook de mensen aan de overkant van de zaal.

In de categorie storende lichamelijke kwaaltjes valt naast hoesten ook de neus ophalen, of zelfs snuiten. Ik hoef u allen hopelijk niet te vertellen dat er tegenwoordig neusspray bestaat, waardoor binnen 2 minuten neusademhaling weer gewoon mogelijk is (lees wel even de bijsluiter, we promoten hier geen neussprayverslaving) dus dat is gewoon echt onnodig. Als u principieel tegen neusspray bent (waarom) of zo spontaan verkouden bent geworden dat u geen tijd meer hebt om neusspray te kopen (lijkt me sterk), zijn er in elke concertzaal minimaal 5 wc's met wc papier waarmee u af en toe uw snottoeter subtiel aan af kunt vegen.

Nu bent u aan het einde van het concert

gekomen, u heeft zich voorbeeldig gedragen, het laatste akkoord is gespeeld, het publiek barst in daverend applaus uit en de deuren gaan open. Dan gaat u natuurlijk alvast weg om lekker de menigte voor te zijn en als eerste uw jas uit de garderobe te halen toch? FOUT! Er zijn hier natuurlijk legitieme redenen voor, maar ik vraag me altijd af waar die mensen met zó veel haast naartoe moeten, dat ze niet een kwartier later kunnen zijn om gewoon even goed te applaudisseren en waardering te tonen voor alle mensen die dit concert voor hen hebben neergezet.

Denkt u nou toch na het lezen van dit artikel (en dat mag u gerust doen): “goh, Emma, wat ben je toch een kniesoor, je moet gewoon niet miepen” doe het dan vooral niet voor mij, zelfs niet voor de andere 300 mensen in de zaal, maar doe het uit respect voor de

ontzettend getalenteerde musici, die ook echt een betere concertervaring hebben als iedereen bovenstaande dingen in zijn achterhoofd zou houden. Begrijp me niet verkeerd, ik wil u hiermee echt niet ontmoedigen om naar klassieke concerten te gaan, integendeel. Onder de 30 jaar kan men namelijk bij bijna alle grote concertzalen in Nederland voor 10 euro eerste rang zitten, terwijl mensen ouder dan 30 hier al snel 80 euro voor moeten neerleggen, dus ik wil juist de jongere lezers aanmoedigen om vooral wel naar klassieke concerten te gaan. Zelfs, of misschien wel juist, als u nog niet zeker weet of u dat wel leuk vindt, want nu is het goedkoop uitproberen nog een optie. Misschien blijkt het wel een fantastische ervaring te zijn! Zorg er dan alleen wel voor dat de andere mensen in de zaal net zo'n fantastische ervaring kunnen hebben.

Concertzaal	Studentenprijs (1e rang)	Grotemensenprijs (1e rang)
Amare (Den Haag)	€10,- (t/m 26 jaar)	€52
Concertgebouw (Amsterdam)	€ 16,- (t/m 29 jaar, te bestellen vanaf 4 uur voor begin van het concert)	€34 tot €104
De Doelen (Rotterdam)	€12,50 (t/m 26 jaar)	€89
Tivoli (Uutje)	€12,50 (t/m 29 jaar, te bestellen op de dag van het concert)	€40
Nationale opera en ballet (Amsterdam)	€19,- (alle studenten, vanaf 13:00 op de dag van de uitvoering)	€105

Dushi Korsau

Betty Gosschalk-Davidson, e.e. 1964

Volkomen onverwacht ben ik ruim twee jaar geleden geëmigreerd naar Curaçao. Het kwam doordat mijn schoonzoon daar een baan kreeg aangeboden, mijn enige dochter, Monica (e.e. Haganum 1990), dat ook wel zag zitten en hun dochter nog net geen tiener was, dus nog redelijk makkelijk te verplanten. Na snelle voorbereiding voor hun vertrek, overleed mijn echtgenoot, Edward Gosschalk (e.e. Haganum 1959). - boeken van hem staan nu in de schoolbib - . De kinderen vroegen toen of ik ook wilde verhuizen en ik verliet mijn zeer geordende leven in Den Haag. Ik dacht: Curaçao is een beetje Nederland, dus een verhuizing moet te doen zijn. Ik boekte een ticket en ging naar het Antillenhuis in Den Haag en vroeg om het draaiboek voor de emigratie van een pensionado. Reactie aldaar: heeft u een retourticket? Ik: neeee, want ik wil emigreren, enkele reis dus! Mevrouw, zonder retourticket staan we u niet te woord; deur ging dicht. De ratio schijnt te zijn dat ze je op jouw kosten kunnen terug sturen, als er iets mis zou zijn. Dus: braaf een retourticket geboekt en overigens nog ge-

boft omdat door corona de willekeurig geplande retourvlucht verviel en ik een deel terug kreeg. Zo waren er telkens verrassingen, die de overstap niet saai maakten. Vermelding verdient ook de postbezorging, die komt eenmaal per veertien dagen, behalve als het regent, dan staat in de cao dat het niet hoeft (ze komen per auto). Dat betekende in het eerste jaar 6 weken geen post, kerstkaarten allemaal tegelijk eind januari. Voor pakjes (ook die best in de brievenbus passen) moet je naar het postkantoor en €15,- losgeld/bewaarloon per week betalen. Tot nu toe hebben we steeds gezegd: hou het dan maar en kregen we het vervolgens zo mee. Tot zover iets over de verhuizing, verder kijk ik mijn ogen uit aan onze huisleguaan, kolibries, schildpadden, flamingo's en vele paradijsvogels. Warme groeten en goede wensen voor alle (oud) leerlingen van mijn dierbare school.

P.s. liedje bij ons huwelijk: op de Laan van Meerdervoort staat een school met een poort, daar werden de wensen van veel jonge mensen verhoord....

Creatieve uitlaatklep op een cognitieve school: het Haganum en schrijverschap

Maaïke Wieringa (e.e. 1994) en Frans van Hilten (e.e. 1992)

In 1991 stuurde Maaïke Wieringa (eindexamen 1994) het winnende gedicht in voor een poëziewedstrijd van de Spec, waarvan Frans van Hilten (eindexamen 1992) op dat moment hoofdredacteur was. In 2021 debuteerden beiden als romancier.

Op een zonnige dag in mei 2023 treffen zij elkaar op een terrasje in de Vruchtenbuurt, om te spreken over het schrijverschap en natuurlijk over het Haganum.

Literair klimaat

Terugblikkend op onze generatie schoolgenoten zien we veel mensen die ‘iets met schrijven’ zijn gaan doen. Uit de losse pols bedenken we:

Ruth Bergmans (uitgeefteam voor onafhankelijke schrijvers, mediatrainingen voor schrijvers),

Tynke Hiemstra (roman ‘Rook’, 2020),

Maria Verheij, die van docent René Karels toestemming kreeg haar eigen roman (‘De rode cirkel’, 1992) op haar leeslijst te zetten en

Nienke Wijnants, die een bestseller schreef met haar non-fictieboek ‘Het dertigersdilemma’ (2009).

Hoe komt het dat het klimaat op het Haganum blijkbaar zo’n literaire voedingsbodem was?

Maaïke: “Ik ben op het Haganum ondergedompeld in literatuur. Ik heb in die jaren ontzettend veel gelezen. Maar ik heb er ook leren schrijven: tekstopbouw, maar ook gewoon de grammatica en de punten en komma’s. Ik schreef in die tijd al veel, in dagboeken en in schriftjes naar vriendinnen. Het schrijven was voor mij een creatieve uitlaatklep op een cognitieve school, waar weinig ruimte was voor andere vormen van creativiteit. Afgezien natuurlijk van het schoolorkest en de musicals.”

Frans: “Ik zou zelf niet willen zeggen dat ik op het Haganum heb leren schrijven. Ik schreef al vanaf mijn kleutertijd verhalen. Ik

leefde graag in de verbeelding als kind en las liever fantasieverhalen dan ‘mijn ouders gaan scheiden’ of ‘mijn oma gaat dood’. Op het Haganum heb ik met alle talen in mijn pakket wel kennisgenomen van heel veel literatuur, maar dat die literatuur altijd geanalyseerd moest worden vond ik soms dodelijk voor de creativiteit. De drempel was zó hoog, waarom zou ik dan nog schrijven? Dus ik schreef nog veel losse verhalen en gedichten, maar geen ambitieuze projecten meer. Pas veel later, bij ‘Sequoia’, heb ik mezelf ontslagen van de verplichting om literatuur te maken. Ik had in die periode veel reistijd en ging gewoon een leuk verhaal schrijven waar ik zelf zin in had.”

Hernieuwde kennismaking

Lang na onze Haganumtijd kwamen we

elkaar weer tegen bij een cursus moderne dans bij het Koorenhuis. We hielden contact via social media en in coronatijd zijn we eens gaan wandelen. Op dat moment had Frans net bericht dat een uitgever geïnteresseerd was in ‘Sequoia’ en Maaïke zat in de eindfase van het schrijven van ‘Buiten de lijntjes’.

Frans zijn roman ‘Sequoia’ gaat over de reünie van een fictieve Haagse rockband uit de jaren zestig-zeventig, waarin alles misgaat wat mis kan gaan. Frans vroeg oud-docent Nederlands René Karels destijds als proeflezer.

Frans: “Ik kwam hem af en toe tegen in Den Haag en ontdekte dat hij is opgegroeid in het Den Haag van de jaren zestig en helemaal thuis is in de wereld van die bands. Als iemand kon beoordelen of ik dat geloofwaardig had neergezet was hij het, en hij had natuurlijk een mooie kijk op literatuur.”

Maaïke: “Ik ben zelf ook leerkracht, op de basisschool, en ik heb Karels nog altijd hoog zitten. Een docent in hart en nieren met liefde voor zijn vak. Als je daar binnenkwam, ging je zitten en was je stil en werd er lesgegeven. Ik kon daar erg van genieten. We hadden niet altijd de makkelijkste klas.”

Niet autobiografisch

Maaïke haar roman ‘Buiten de lijntjes’ beschrijft de verwarrende periode op weg naar volwassenheid waarin Robin en Noah, de hoofdpersonen, op zoek zijn naar hun eigen identiteit. Robin voelt zich niet thuis op het gymnasium en worstelt met de heersende

hokjescultuur. Noah worstelt vooral met zijn gevoelens en emoties. In hoeverre stond het Haganum model voor de school in ‘Buiten de lijntjes’?

Maaïke: “Ik vond de puberteit zelf een ingewikkelde tijd en wilde daar graag over schrijven. Om het niet autobiografisch te maken heb ik het naar deze tijd getild. Maar natuurlijk staat het Haganum wel model in je gedachten als beeld van een school. Ik heb van mijn schrijfcoach geleerd: als je over het hier en nu schrijft en iets beschrijft wat echt bestaat, moet het wel kloppen. Zo gaan ze in het boek op werkweek naar Rome, net als op het Haganum. Daar heb ik wel onderzoek voor gedaan: hoe gaat dat nu, wat zijn de regels? En dan zie je dat alles veranderd is en ook weer helemaal niet. Het Haganum gaat nog steeds naar hetzelfde klooster als toen!”

Frans: “Research is inderdaad belangrijk. Mijn tweede roman trekt een parallel tussen klimaat- en vluchtelingenproblemen nu en in de oudheid. Ik heb daarvoor gesprekken gevoerd met onder anderen een arts die in de vluchtelingenkampen op Lesbos heeft gewerkt en een professor uit Heidelberg die al dertig jaar op de Myceense burcht van Tiryns opgraaft. Die vond het heel leuk dat iemand uit de fictiewereld daar iets over wilde zeggen. Maar ik ben uiteindelijk ook zelf naar die plekken gegaan. Ik had in Google Streetview wel opgezocht hoe het er op Lesbos precies uitziet, maar toen ik er was voelde het toch heel anders. Op Google zie je niet hoe stoffig

de wegen zijn of hoe intens de bloemen langs de weg ruiken.”

Maaïke: “Zo gaan wij deze zomer naar Engeland. Een deel van mijn nieuwe verhaal speelt in Londen, dus heb ik tegen mijn man gezegd: we moeten toch even dáárheen en ik wil dát nog even zien... Je kan heel veel opzoeken, maar dan voel je het niet. In ‘Buiten de lijntjes’ spelen een aantal scènes in Rome. Ik ben daar nooit meer terug geweest na de Romereis, maar het gevoel dat ik daar had, zit zo sterk in mijn herinnering. Dat gebruik je dan. Ik heb wel bij mensen wat navraag gedaan over plekken. Zo had ik ergens geschreven dat ze een trapje op gaan naar het Pantheon. Mijn redacteur wist me te vertellen dat daar geen trapje is.”

Wie op het Haganum heeft gezeten en ‘Buiten de lijntjes’ leest zal zeker veel herkennen. En ook in ‘Sequoia’ wordt er voor de oplettende lezer een verwijzing gemaakt naar het Haganum.

Schrijftraining

Maaïke schreef haar eerste boek onder begeleiding van een schrijfcoach. Hoe ga je daarna verder?

Maaïke: “Het was oorspronkelijk niet de bedoeling het boek uit te geven. Ik heb een training ingekocht bij Martien Versteegh (redacteur en schrijfcoach) die mij door het schrijven van het boek heenleidde. Ik zou aan het einde van de rit drie exemplaren in handen krijgen. Dan kun je er een aan je ouders geven

en een aan een vriendin en dat was het, maar er waren gaandeweg zoveel mensen die het ook wilden lezen, dat we besloten hebben honderd exemplaren te printen. Die eerste honderd exemplaren waren vrij snel weg, dus toen hebben we er nog honderd geprint. Ik denk dat het boek er nooit gekomen was als ik het niet op deze manier had gedaan. Martien was voor mij een stok achter de deur, iedere drie weken moest ik leveren.

Na de publicatie had ik heel veel ideeën, maar niet één ding waar een volgende roman over moest gaan. Ik ben verdergegaan met wat kortere verhalen, deed mee aan een aantal schrijfwedstrijden en volgde af en toe een workshop. Ik ben uiteindelijk een middag bij Kluun geweest en heb later een tweedaagse workshop bij hem gedaan. Daar heb ik veel bijgeleerd. Wat ik heel leuk vind, is dat hij nu enorm bezig is het lezen onder jongeren te promoten.”

Frans: “Bij Kluun zit ook nog een Haganum-haakje, want hij geeft zijn boeken uit via het Uitgeefteam waar onze oud-schoolgenoot Ruth Bergmans inzit. Toen ik ‘Sequoia’ af had, heb ik Ruth gevraagd hoe zij zou beginnen als ze debutant was. Ik vond het een leuke gedachte om expertise bij een oud-schoolgenoot in te winnen. Ruth heeft me toen geadviseerd eerst literaire agentschappen te benaderen en niet meteen een uitgeverij.”

Vormende tijd

We spreken over hoe de thema’s van ons

volgende boek zijn ontstaan en over hoe vormend een schooltijd kan zijn. Inmiddels ligt Frans' tweede roman bij een literair agentschap en is Maaïke voorzichtig aan een tweede novelle begonnen.

Frans: "De hoofdpersoon van mijn tweede roman is een archeoloog, die als scholier gefascineerd is geraakt door de Myceense oudheid doordat een leraar een oude BBC-serie over de Trojaanse oorlog heeft laten zien. Die serie heeft René van Splunteren mijn klas laten zien en daar is mijn fascinatie voor het onderwerp geboren. Dat heb ik één op één geparachuteerd in mijn boek. Voor mij voelt de schooltijd als de meest vormende tijd, meer dan de studententijd nog. Daarom komen er ook vaak scholen in mijn verhalen voor. In Sequoia is dat het reünieconcept en de verschillende scholen van de bandleden worden ook genoemd en beschreven. In mijn nieuwe roman is er aan de ene kant de oudheid en de archeologie, maar ik vind het ook leuk om te spelen met bekende motieven: als de hoofdpersoon na een klimaatramp samen met een vluchtelingenkind op een bootje terecht komt en op allerlei rare eilanden terecht komt, ligt de vergelijking met Odysseus, maar ook met Gulliver's Travels of Noach voor de hand."

Maaïke: "De schooltijd als meest vormende tijd – ik kan me voorstellen dat er sindsdien toch ook andere dingen in je leven gebeuren die heel vormend zijn."

Frans: "Zeker. Maar het schrijven over bijvoorbeeld

beeld de dementie en het overlijden van mijn moeder afgelopen jaar is voor mij nog te dichtbij om daar nu fictie over te schrijven. In mijn nieuwe roman komt wel een ouder iemand voor die moeite heeft met de veranderende tijd. Die het gevoel heeft dat er niks meer mag en daardoor gevoelig dreigt te worden voor extreemrechtse propaganda. Dat zie ik ook in werkelijkheid om me heen, vooral sinds corona. In die zin schrijf ik wel over ouder worden. En als mijn broer niet de afgelopen jaren kinderen had gekregen, had het vluchtelingenkind vast niet zo'n belangrijke rol in het boek gespeeld. Dus ervaringen uit het leven krijgen een plaats, maar pas op een later moment."

Maaïke: "Ik schrijf vaak juist eerst iets van me af, van wat er nu speelt. Daardoor komen er thema's bovendrijven waarvan ik denk: daar kan ik wel wat mee. Ik heb net een aantal van die verhalen op een hoop gegooid en daar ontstaat nu in ieder geval een novelle uit, of het een roman wordt weet ik nog niet."

Frans: "In je eerste roman schreef je fictie vanuit je eigen ervaring als adolescent. Zou je dat anders hebben geschreven als je zelf geen kinderen in die leeftijd had gehad?"

Maaïke: "Ik was er dan misschien niet zo mee bezig geweest. Ik denk dat het nu ook naar boven kwam omdat je kinderen zelf naar de middelbare school gaan en dan denk je daaraan terug. Anders was het misschien ook wel een keer aan bod gekomen, maar als je nu rondloopt op een open dag met je

zoon op het Haganum komen er wel heel veel herinneringen naar boven.”

Ach, die middelbareschooltijd en het schrijverschap. We zouden er nog uren over door kunnen praten... Maar helaas, de plicht roept. Nog even snel een selfie en dan scheiden onze wegen.

Benieuwd naar de romans van Frans en Maaïke? Deze zijn bij elke boekhandel in Nederland te bestellen. Beide boeken zijn ook te vinden in de schoolbibliotheek van het Haganum.

Maaïke Wieringa, Buiten de lijntjes, Donkigotte 2021. www.maaikewieringa.nl

Frans van Hilten, Sequoia, U2pi 2021. www.cultpers.nl/frans-van-hilten-auteur

De leerlingenbibliotheek (en ook een beetje het orkest)

Winfried Temme (e.e. 1966)

Reactie op Herinneringen aan het Haganum van Didi de Wolff-Rouendaal - Socialiter 39

Didi (de Wolff-)Rouendaal noemt in haar bijdrage de leerlingenbibliotheek. Bessie Schadee, schrijft ze, haalde haar in de derde klas over om lid van de bibliotheekcommissie te worden. Didi weet niet meer wie er nog meer in die commissie zaten, en dat terwijl Livia Fuchs een zeer goede vriendin van haar was! Livia was namelijk haar maatje in de bibliotheekcommissie toen Jack Terwiel en ik – ik meen via leraar Nederlands Brans – verse leden werden, waarschijnlijk in ónze derde klas. Didi en Livia waren voor ons, althans voor mij, toen echt ‘ouderejaars’.

De bibliotheek ervoer ik als een oase in de toch wel als heftig overkomende sociale omgeving van de school. Van Livia en Didi leerden we ‘het vak’, inclusief het aankopen van boeken bij Mensing&Visser. Jack en ik raakten bevriend en volgens mij zijn we vele jaren bibliotheekcommissielid geweest, tot na ons eindexamen in 1966 toe. Op de foto zitten we, denk ik, de kas op te maken na afloop van de boekenbeurs. Die werd jaarlijks tegen de zomer door de commissie zelfstandig georganiseerd, wat tot een zekere trots leidde, want naar verluidde hielden op andere scholen de leraren dat aan zich.

Een illustere figuur in leerlingenbibliotheekkringen was Arjen Looyenga, ook nog door Didi in haar bijdrage genoemd. Ze noemt

Jack Terwiel (rechts) en ik (1966)

hem als klasgenoot in 5 bèta, maar dat lijkt me niet goed mogelijk, want naar mijn beste weten was hij – op jonge leeftijd al supererudiet en superfanaat over oude kerkgebouwen – in de eerste, de tweede én de derde klas blijven zitten, wat volgens een schoolregel betekende dat je van school moest. Hij heeft zijn gymnasium op avondschool Noctua afgemaakt, maar bleef naar het Haganum terugverlangen, wat zich er onder meer in uitte dat hij vaak op de bibliotheek langs kwam. Hij werd daar als een Belangrijke Figuur gezien, maar kon als niet-leerling geen verantwoordelijkheid dragen, wat mij – toen al geïnteresseerd in staatsrecht, waarin ik later ben afgestudeerd – ertoe bracht ludiek voor te stellen hem tot Monarch van de Leerlingenbibliotheek te benoemen, welk voorstel bij acclamatie werd aangenomen. Jack en ik hebben tegen de tijd van ons

naderende vertrek opvolgers gevonden, maar ik ben op mijn beurt vergeten wie dát waren!

Ook met Arjen was ik bevriend. Hij speelde hobo in Brans' Jeugdorkest Haganum, waarin ik tweede en later eerste viool speelde, en we waren in 1963 beiden mee naar het orkestkamp in klooster/RK-jeugdherberg Hoogcruts, halverwege Slenaken en Noorbeek. De Grote Looyenga – drie jaar ouder dan ik – keurde het mij toen waardig als uitverkorene met hem

naar Noorbeek te lopen om de oude kerk daar te bekijken, in het kader van zijn zeer grote kerkgebouwenbelangstelling. Nu ik al 36 jaar in Zuid-Limburg (Maastricht) woon, is die herinnering nog extra levendig. Arjen is helaas in 2007 overleden. We hadden nog geregeld contact.

Tot zo ver een paar getriggerde herinneringen mijnerzijds.

Arjen Looyenga (links), bij en achter een tafeltje dat vermoedelijk een functie vervulde tijdens de boekenbeurs (1966)

Mortui

In de rubriek Mortui worden de namen opgenomen van leden die overleden zijn. Wij stellen het op prijs als nabestaanden van een overleden lid ons op de hoogte stellen. Dat kan via mail naar abactis@socialiter.nl. Sinds het uitkomen van Socialiter nummer 39 hebben wij de volgende overlijdensberichten doorgekregen:

E. Bierman	(Erik) (erelid en oud-rector 1976 - 1993)	26-11-2022
E.H.M. Dolman-Stokman	(Elly) (administratie 1986 - 1997)	02-12-2022
M.C.M Nagelkerke	(Marjolijn) e.e. 2014	13-12-2022
A.M van Kesteren	(Tineke) e.e. 1953	29-03-2023

Reacties op de foto van het bondsbestuur

In het vorige nummer (39) heeft de redactie foto's geplaatst van het bestuur van de Bond van Haagse Gymnasiasten die zijn ingestuurd door Jacqueline van Olst-Walsmit (e.e. 1985). Wij hebben twee reacties gekregen over de foto uit het bestuursjaar 1962-1963. Van links naar rechts zijn de bestuursleden: Jaap Groot (vice praeses), Marianne Bruning (Abactis), Diek de Brauw (praeses), Nora Schadee (quaestrix) en Alice Reedijk (Quaestrix II).

De redactie wil Dirk-Jan Kraan (e.e. 1965) en Michiel Alma (e.e. 1964) bedanken voor hun reacties op de foto.

Uitslag zoekplaatje Socialiter Nr. 39

De redactie heeft dit keer weer reacties gekregen op de klassenfoto uit het vorige nummer (39). Het betreft klas 2A uit 1991-1992. De namen van de leerlingen en docent zijn als volgt:

Voorste rij v.l.n.r.:

1. Kinge Siljee
2. Ivana Esser
3. Maarten Edgar
4. Jutte Goorman
5. Samuel Gerbens
6. Hing Cheung Li

Tweede rij v.l.n.r.:

7. Lot Bredius
8. Hajo Winia
9. Ratna Romswinckel

10. Ferenc Zavaros

11. Alexander Cupido

Derde rij v.l.n.r.:

12. Poko Jansen
13. Rogier Groenewegen
14. Martin van Geest
15. Menachem de Jonge
16. Saskia Poot
17. Anne-Jet Lamme
18. Sandy Rahimbaks
19. Isabelle Korff

20. Marc Dubois (mentor en
oud-docent Biologie)

Achterste rij v.l.n.r.:

21. Job Verhaar
22. Tjerk Coers
23. Laura ten Veen
24. Jurrien Mammen
25. Joris Bruens
26. Mark Rutgers van der Loef
27. Wanda Hoos

Marc Dubois heeft in zijn reactie op de klassenfoto vermeld dat op de foto Walter Jacobs en Daniel Dessaur ontbreken. Ook vermeldde hij dat bij het zoeken naar de foto in zijn fotoarchief, hij een aardig Sinterklaasgedicht van Anne-Jet Lamme vond

die aan hem gericht was. De redactie wil graag Hajo Winia (e.e. 1997), Mark Rutgers van der Loeff (e.e. 1996) en Marc Dubois (oud-docent Biologie) hartelijk bedanken voor hun reacties. Wij hopen dat het volgende zoekplaatje ook weer reacties uitlokt!

Zoekplaatje Nr. 40

Deze foto is genomen in 1961, klas 1B. Weten jullie nog wie dit zijn?

Stuur de lijst met namen naar de e-mail van de redactie: redactie@socialiter.nl. In nummer 41 zullen we de namen bij de foto plaatsen.

Colofon

Bestuur:

Stein van Trommel (e.e. 2020)

Praeses

Bart-Jan van Trommel (e.e. 1982)

Vicepraeses

Emma van Gijn (e.e. 2020)

Abactis

Vacature

Quaestor

Elise Stroop (e.e. 2020)

Lid

Rector Gymnasium Haganum

Jan Willem van Poortvliet

Redactie

Stein van Trommel

Elise Stroop

Emma van Gijn

E-mailadres: redactie@socialiter.nl

Lidmaatschap

Opgeven via de website van Socialiter of
via abactis@socialiter.nl

Contributie: € 22,50 per jaar

IBAN: NL32 INGB 0006 8921 67

BIC: INGBNL2A

Ledenadministratie

Emma van Gijn

E-mailadres: abactis@socialiter.nl

Help Socialiter het ledenbestand up-to-date te houden door aanpassingen in contactgegevens zo spoedig mogelijk door te geven. Dit kan via de eerder genoemde e-mailadressen.

U kunt Socialiter machtigen om jaarlijks het lidmaatschap automatisch te laten incasseren. Neem voor vragen contact op met de ledenadministratie.

Digitaal

Webmaster: Stein van Trommel

E-mailadres: webmaster@socialiter.nl

Website: www.socialiter.nl

Fotohoek: <https://socialiter.piwigo.com>

Facebook: <https://www.fb.com/socialiter/>

Socialiter is ook te vinden op LinkedIn en Instagram.

Oplage:

610 exemplaren

Omslagfoto:

De hal

Lay-out

Dona Söhngen (e.e. 1965)

Socialiter

Vivat, Vivat, Societas

L. Spanjaard, 1912

1. So - cia - li - ter con - cor - di - a nos ha - bet et ha - be - bit Do -
2. Po - ë - tae su - mus, mu - si - ci, ri - di - cu - li, auc - to - res Et
3. Pe - ri - tus prae - ses, ad - mi - nis - trant, scri - ba stu - di - o - sus E -
4. Spe - ra - mus nos fe - li - ci - ter con - sta - re so - cie - ta - tem Per

1. nec cru - de - lis mors om - nes a - mi - cos nos de - le - bit Dum
2. ca - ni - mus ex a - ni - mo pu - el - las et a - mo - res Sed
3. gre - gi - ë, cum temp - tet ra - ro a - li - quis bel - lo - sus So -
4. sem - per om - nia tem - po - ra ad mun - di vas - ti - ta - tem Et

1. um - brae va - nae e - ri - mus in Tar - ta - ro in - a - ni!
2. ta - men su - mus ju - ve - nes non ru - des at ur - ba - ni!
3. cia - li - tem ut per - tur - bet: sunt co - na - tus va - ni!
4. si - mus sem - per hi - la - res et a - la - cres et sa - ni!

Vi - vat, Vi - vat, So - cie - tas Gym - na - si - i Ha - ga - ni!

